

Prof. dr hab. Andrzej Wróbel
Instytut Nauk Prawnych PAN
w Warszawie

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pana mgra Dariusza Aziewicza

„Ocena siły rynkowej przedsiębiorcy w nadzorze
nad horyzontalnymi koncentracjami przedsiębiorców”, Warszawa 2017 r. ss. 329

I. Uwagi ogólne

Recenzowana rozprawa stanowi obszerne i wnikliwe studium ekonomiczno-prawne dotyczące całokształtu problemów prawnych i ekonomicznych wyłaniających się w toku naukowej analizy kryteriów oceny siły rynkowej przedsiębiorcy przez organy nadzorujące/kontrolujące horyzontalne koncentracje przedsiębiorców. Podzielając zasadniczą tezę rozprawy, że „w racjonalnym i optymalnym modelu analizy możliwości powstania lub umocnienia siły rynkowej przedsiębiorcy, w wyniku skonsumowania horyzontalnej koncentracji przedsiębiorców, większe znaczenie ma metoda analizy bezpośredniej, niż metoda analizy pośredniej” (s. 45), już na wstępie niniejszej recenzji podkreślam prawidłowe sformułowanie tematu rozprawy oraz w pełni poprawną konstrukcję jej treści.

Mimo wyznaczenia rozprawie doktorskiej szeroko określonych ram tematycznych i stosunkowo szerokie zakreślenie samego tematu, o sukcesie pracy w dużym stopniu przesądziło podporządkowanie rozważań pracy wyraźnej, trafnie dobranej idei przewodniej, a mianowicie relacjom między podejściem opartym na metodzie analizy pośredniej a podejściem opartym na metodzie analizy bezpośredniej, w tym relacjom między tymi metodami analiz na rynkach produktów zróżnicowanych, produktów homogenicznych i produktów przetargowych. Pozwala to na czynienie interesujących i uzasadnionych naukowo spostrzeżeń w toku analizy zarówno treści obu metod, jak i ich wzajemnych relacji w aspekcie ich znaczenia dla procedur kontroli koncentracji horyzontalnej i ich rezultatu.

Należy przy tym podkreślić, że uczyniony przedmiotem rozważań problem prawno-ekonomiczny jest współcześnie jednym z donioślejszych w dziedzinie prawa ochrony konkurencji, który nie tylko ma wpływ na stosunki gospodarcze, ale także przejmuje niektóre elementy analiz ekonomicznych i samo jest przedmiotem zorientowanych ekonomicznie ocen i analiz.

Tak ujęty temat rozprawy doktorskiej ma doniosłe znaczenie teoretyczne i praktyczne. Przeprowadzone w rozprawie analizy obu wskazanych podejść oraz formułowane na ich podstawie liczne trafne wnioski, tezy i spostrzeżenia służą pozytywnej ocenie rozwoju naukowego Kandydata do stopnia naukowego, a nadto mogą służyć celom ściśle pragmatycznym. Naukowa wartość rozprawy jest tym większa, że Autor podejmuje udaną próbę analizy istoty i funkcji metod analizy skutków zamierzonych koncentracji przedsiębiorstw przy wykorzystaniu metod właściwych naukom prawnym z szerokim uwzględnieniem coraz powszechniejszego posługiwania się w dziedzinie prawa ochrony konkurencji metodami i ocenami ekonomicznymi zjawiska horyzontalnej koncentracji przedsiębiorstw.

Autor deklaruje wyraźnie, że posługuje się czterema metodami badania prawa, a mianowicie dogmatyczno-prawną, historyczno-prawną, prawno-porównawczą i metodą ekonomicznej analizy prawa (s. 50-51). Wydaje się jednak, że wbrew tym założeniom metodologicznym, znaczenie metody dogmatyczno-prawnej dla prowadzonych analiz naukowych wydaje się marginalne, bowiem Autor w wąskim zakresie odnosi ustalenia i koncepcje do przepisów obowiązujących, więcej nie konstruuje na tle odnośnych przepisów spójnego systemu pojęć i instytucji, służących następnie krytycznej refleksji naukowej nad ich treścią i znaczeniem. Praca w swej zasadniczej treści mieści się niewątpliwie w nurcie ekonomicznej analizy prawa, co Autor pośrednio przyznaje wskazując na to, że analiza ta dotyczy rozdziałów od 5 do 8 (s. 51), a nadto analizy naukowe są prowadzone z szerokim wykorzystaniem dorobku nauk ekonomicznych. Zresztą sam Autor jest zwolennikiem „bardziej ekonomicznego podejścia” do prawa ochrony konkurencji (s. 39).

Metoda prawno-porównawcza jest jednak rozumiana dosyć wąsko, jako zestawienie i ocena praktyki kontroli koncentracji przedsiębiorstw wykonywanej przez organy ochrony konkurencji UE, państw członkowskich UE (głównie Wlk. Brytania, Niemcy) i organów antymonopolowych USA. Ponadto, Autor rzadko konfrontuje tę praktykę z odnośnymi przepisami prawa ochrony konkurencji obowiązującymi w danym porządku prawnym,

koncentrując się głównie na stanowiskach i ustaleniach organów ochrony konkurencji zawartych w odnośnych decyzjach. Wydaje się, że komparatystycznemu kontekstowi normatywnemu należało poświęcić nieco więcej uwagi, tym bardziej że w rozprawie prowadzi się równoległe rozważania naukowe uwzględniające co najmniej kilka praktyk kontroli koncentracji przedsiębiorstw, a mianowicie polskiej, brytyjskiej, niemieckiej, amerykańskiej i europejskiej, którym towarzyszą inne, przynajmniej w pewnym zakresie, założenia i cele normatywne.

Celem rozprawy jest skonstruowanie „ modeli analizy możliwości powstania skutków jednostronnych (tj. powstania lub umocnienia siły rynkowej przedsiębiorcy) w wyniku skonsumowania horyzontalnej koncentracji przedsiębiorców.” (s. 46) Modele te powinny być przy tym relatywizowane do prawa polskiego, jako instrumentalne wartości mające na celu podniesienie efektywności nadzoru państwa nad koncentracjami.

Na wysoką ocenę rozprawy składa się umiejętne wykorzystanie przez Autora bogatego orzecznictwa organów ochrony konkurencji, a także orzecznictwa sądowego, które jest poddawane rzetelnej analizie i ocenie celem wykazania posługiwania się przez te organy jedną z badanych metod analiz.

Biorąc pod rozwagę powyższe należy stwierdzić, iż cechy konstrukcyjne recenzowanej rozprawy oraz zasadnicze elementy jej treści sprawiają, iż rozprawa doktorska Pana magistra Dariusza Aziewicza zasługuje na wysoką ocenę i uznanie.

II. Układ rozprawy i struktura podziału jej treści

Recenzowana rozprawa doktorska dzieli się na cztery części. Część pierwsza, którą można określić jako wstępną, obejmuje *Rozdział 1. Uzasadnienie przeprowadzonego badania*, w którym Autor przedstawia główne założenia, hipotezy badawcze i cel rozprawy, a także przedstawia ogólną charakterystykę testów i analiz skutków zamierzonej horyzontalnej koncentracji przedsiębiorstw, siły rynkowej w kontekście istotnych ograniczeń konkurencji w rezultacie horyzontalnej koncentracji przedsiębiorstw oraz cele prewencyjnego nadzoru nad taką koncentracją. Rozważania zawarte w rozdziale 1. rozprawy stanowią nieodzowne tło i zarazem punkt wyjścia dla rozważań zawartych w części drugiej, na którą składają się rozdziały od drugiego do czwartego, w których zawarte są analizy – odpowiednio – statycznej analizy pośredniej (rozdział 2), analizy pośredniej (rozdział 3) oraz analizy

bezpośredniej (rozdział 4). Część trzecia (analityczna) rozprawy obejmuje zawarte w *Rozdziale 5. Horyzontalne koncentracje przedsiębiorców na rynkach produktów zróżnicowanych*, analizy podejścia organów ochrony konkurencji do zastosowania ekonomicznego testu oceny jednostronnych skutków rynkowych koncentracji na rynkach właściwych produktów zróżnicowanych. Należący do tej konwencjonalnie wyróżnionej części trzeciej *Rozdział 6 Horyzontalne koncentracje przedsiębiorców na rynkach produktów homogenicznych* ma za przedmiot analizy podejścia organów ochrony konkurencji do zastosowania ekonomicznego testu oceny jednostronnych skutków rynkowych koncentracji na tych rynkach. W rozdziale 7. *Horyzontalne koncentracje (przedsiębiorców?) na rynkach przetargowych* poddano analizie praktykę organów ochrony konkurencji pod kątem zastosowania ekonomicznego testu oceny jednostronnych skutków rynkowych koncentracji na *bidding markets*. Część czwarta rozprawy, którą stanowi *Rozdział 8. Racjonalne i optymalne modele analizy skutków horyzontalnych koncentracji przedsiębiorców – wnioski końcowe* jest nie tyle podsumowaniem rozważań zawartych w rozdziałach poprzedzających , ile twórczym i nowatorskim (na tle polskiego ustawodawstwa, nauki prawa i praktyki) ich rozwinięciem w postaci przedstawienia oryginalnych modeli analiz siły rynkowej przedsiębiorców z przeznaczeniem do wykorzystania przez Prezesa UOKiK-u oraz modeli analizy dla horyzontalnej koncentracji przedsiębiorców na każdym z trzech wyróżnionych rynków (rynku produktów zróżnicowanych, rynku produktów homogenicznych, rynku przetargowym).

Przedstawiony wyżej układ rozprawy i struktura podziału jej treści w ramach poszczególnych rozdziałów nie budzi zastrzeżeń. Układ pracy jest skonstruowany prawidłowo i podporządkowany jest ściśle głównemu kierunkowi rozważań, jakim jest wszechstronne oświetlenie doniosłych prawnie aspektów oceny siły rynkowej przedsiębiorcy w nadzorze nad koncentracjami przedsiębiorców o jednostronnym skutku horyzontalnym. Więcej, recenzowaną rozprawę korzystnie wyróżnia na tle większości rozpraw doktorskiej, jednoznacznie i jasno sformułowana teza/hipoteza badawcza, zdefiniowanie większości stosowanych w rozprawie pojęć i określeń, niebudzące wątpliwości określenie celu badań/rozprawy oraz wyraźna deklaracja metodologiczna. Autor stawia ponadto „pytania badawcze”, które są weryfikowane i falsyfikowane w kolejnych, przyporządkowanych danemu „pytaniu badawczemu”, rozdziałach rozprawy. Wskazane cechy oraz charakter zawartych w rozprawie analiz, przesądzają o tym, że przedłożone do recenzji dzieło stanowi bez wątpienia twórcze dzieło naukowe, o wysokiej wartości teoretycznej dla dalszych badań

naukowych i dużej pragmatycznej przydatności dla praktyki stosowania, ale także stanowienia prawa ochrony konkurencji w Polsce.

III. Wartość naukowa rozprawy

Recenzowana rozprawa ma charakter monograficzny w tym znaczeniu, że w sposób całościowy, systematyczny i wyczerpujący przedstawia i ocenia metody analizy pośredniej i bezpośredniej zamierzonych koncentracji horyzontalnych przedsiębiorców oraz konstruuje naukowo uzasadnione i weryfikowalne modele analizy dla koncentracji przedsiębiorców o skutku horyzontalnym na rynku produktów zróżnicowanych, rynku produktów homogenicznych i rynku przetargowym. W ten sposób recenzowana rozprawa wypełnia lukę w polskiej literaturze prawno-ekonomicznej, która temu podstawowemu zagadnieniu z dziedziny prawa ochrony konkurencji nie poświęciła należytej uwagi. Wysoka wartość poznawcza recenzowanej rozprawy przejawia się w tym, że Autor po pierwsze - systematyzuje i syntetyzuje praktykę organów antymonopolowych oraz dotychczasowy dorobek doktryny w tym przedmiocie, po drugie – konstruuje poprawne metodologicznie i merytorycznie oraz pragmatycznie użyteczne modele analiz dla koncentracji przedsiębiorstw o skutku horyzontalnym, a także tezę o większym znaczeniu metody analizy bezpośredniej dla oceny siły rynkowej przedsiębiorcy w kontroli tego typu koncentracji.

Rozprawa doktorska Pana magistra Dariusza Aziewicza nie tylko porządkuje rozproszone w licznych opracowaniach naukowych poglądy i stanowiska doktryny oraz orzecznictwa antymonopolowego w tym zakresie, lecz także poddaje je krytycznej analizie pod kątem przyjętych przez Autora poprawnych metodologicznie założeń i hipotez badawczych. Założenia te i hipotezy, które dadzą się zrekonstruować na podstawie analiz zawartych w rozprawie, a zwłaszcza w Rozdziale 8. są następujące: 1. Stosowanie metody statycznej analizy pośredniej eliminuje możliwość wykazywania argumentów „efektywnościowych”, 2. Złożona struktura analityczna współcześnie stosowanej metody analizy pośredniej (zob. s. 267-268) wymaga zastosowania i weryfikacji wszystkich jej elementów, gdy wstępna analiza struktury rynku wskazuje na możliwość powstania siły rynkowej, 3. Metodą kluczową dla oceny skutków zamierzonej koncentracji horyzontalnej jest metoda analizy bezpośredniej, 4. Na rynku produktów homogenicznych, rynku produktów zróżnicowanych i rynku przetargowym obie metody są komplementarne, z tym że metoda analizy pośredniej jest stosowana na wstępie badania.

Przedstawiona w rozprawie koncepcja, według której podejście ekonomiczne spełnia doniosłą i pierwszorzędną rolę w ocenie siły rynkowej przedsiębiorców dla celów kontroli koncentracji o skutku horyzontalnym, jest naukowo uzasadniona i stanowi metodologiczne ramy dla weryfikacji praktyki „zagranicznych” organów antymonopolowych pod kątem stosowania przez nie wyróżnionych metod analizy oraz dla zasadniczo krytycznej oceny odnośnej praktyki Prezesa UOKiK-u.

Twierdzenia zawarte w rozprawie są uporządkowane według jednolitej zasady merytorycznej, jaką jest teza o donioślejszym znaczeniu metody analizy bezpośredniej niż metody analizy pośredniej w ocenie siły rynkowej przedsiębiorcy w zamierzonej koncentracji o skutku horyzontalnym. Autor porządkuje swoje twierdzenia w sposób zapewniający ich niesprzeczność, zupełność semantyczną i homogeniczność pojęciową. Z tego punktu widzenia za absolutnie celowe i pożądane było dokonanie w rozdziale pierwszym szeregu ważnych dla dalszych rozważań dystynkcji pojęciowych i ustalenia znaczenia używanych w piśmiennictwie i orzecznictwie pojęć, określeń i sformułowań.

Uzasadnianie twierdzeń dogmatycznych i pozadogmatycznych w prawoznawstwie polega na wskazywaniu argumentów skłaniających do uznania prawdziwości danego zdania. W związku z tym należy podkreślić, że zasadnicze tezy i hipotezy rozprawy, zazwyczaj graficznie wyodrębnione, są należycie uzasadnione. Autor w sposób konsekwentny przedstawia szereg argumentów różnej natury nakazujących uznać prawidłowość i poprawność poglądu o „wyższości” metody bezpośredniej oraz znaczeniu ocen ekonomicznych w prawie i orzecznictwie sądowym.

Podsumowując pozytywne strony recenzowanej rozprawy należy podkreślić, że jest ona oparta na solidnym i wszechstronnym materiale źródłowym (aktach normatywnych, orzecznictwie i piśmiennictwie), zaś znakomita większość tez i wniosków opartych na rzetelnej jego analizie i solidnym warsztacie naukowym jest niepodważalna, przekonująca i należycie uzasadniona. Wszystko to świadczy dobitnie, że Autor dobrze opanował naukowy warsztat badawczy, potwierdził swe uzdolnienia do twórczej pracy naukowej oraz zdolność do samodzielnego rozwiązywania problemów naukowych z dziedziny prawa ochrony konkurencji.

Wysoka ocena pracy nie zwalnia jednak recenzenta ze wskazania na pewne usterki, niedostatki rozprawy czy też wątpliwości powstałe w związku z twierdzeniami, wnioskami i tezami zawartymi w rozprawie doktorskiej. Poniższe uwagi w niczym jednak nie umniejszają wysokiej oceny merytorycznej zawartości rozprawy, lecz mogą być ewentualnie rozważane przy przygotowaniu pracy do publikacji, na którą ona w moim przekonaniu w pełni zasługuje.

Pewną wątpliwość budzi łatwy do usunięcia w przygotowaniu rozprawy do ewentualnej publikacji brak szerszego odniesienia się do różnic w celach i założeniach prawa antymonopolowego UE, USA i Polski, które hipotetycznie mogą mieć wpływ na stosowanie przez odnośne organy odmiennych kryteriów i metod analiz siły rynkowej przedsiębiorcy dla koncentracji horyzontalnej. Wprawdzie Autor niekiedy wskazuje na te różnice i ich wpływ na podejście organów antymonopolowych do tego problemu, lecz nie czyni tego w sposób systematyczny i jednoznaczny.

Autor dosyć oszczędnie odnosi się do odnośnych przepisów prawa antymonopolowego, co jest po części uzasadnione przyjętymi założeniami i hipotezami badawczymi. Wydaje się jednak, że ściślejsze powiązanie ich z porządkiem prawnym usytuowałoby trafne i sugestywne wnioski Autora we właściwym kontekście normatywnym

Autor trafnie wskazuje, że zakres stosowania metod analiz siły rynkowej przedsiębiorcy przez Prezesa UOKiK mieści się w zakresie normowania zasady zaufania, zasady prawdy materialnej oraz zasady proporcjonalności. Są to jednak twierdzenia jednozdaniowe, które wymagałyby szerszego uzasadnienia, tym bardziej że utrwalona praktyka polskiego organu antymonopolowego, której zmiany słusznie domaga się Autor, jest realizacją tej zasady (zob. nowe (od 1 czerwca b.r.) brzmienie art. 8 kpa). Zasada proporcjonalności ma natomiast inne znaczenie jako wskazówka interpretacyjna dla organów stosujących prawo, niż jako zasada konstytucyjna wiążąca prawodawcę.

IV. Konkluzja

Recenzowana rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie przez jej Autora problemu naukowego z zakresu prawa ochrony konkurencji, a mianowicie zagadnienia oceny siły rynkowej przedsiębiorcy w kontroli horyzontalnej koncentracji przedsiębiorców. Merytoryczna zawartość rozprawy wykazuje ponad wszelką wątpliwość, że Autor posiada ogólną wiedzę teoretyczną w dziedzinie prawa ochrony konkurencji i umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej nad

zagadnieniem prawnym stanowiącym przedmiot tej rozprawy. W konkluzji stwierdzam, że rozprawa doktorska Pana magistra Dariusza Aziewicza spełnia wymagania, o których mowa w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz. 595).

Ze względu na wysokie walory naukowe i pragmatyczne rozprawy zasługuje ona na wyróżnienie i publikację w renomowanym wydawnictwie.

Warszawa, dnia 6 kwietnia 2017 r.

